

Article Info/Makale Bilgisi

✓Received/Geliş:10.10.2021 ✓Accepted/Kabul:11.02.2022

DOI:10.30794/pausbed.1007732

Araştırma Makalesi/ Research Article

Baydar, T. (2022). "Necil Kazım Akses ve Viyola Konçertosu'nun Çağdaş Türk Müziğine Katkısı", *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 50, Denizli, ss. 311-332.

NECİL KAZIM AKSES VE VİYOLA KONÇERTOSU'NUN ÇAĞDAŞ TÜRK MÜZİĞİNE KATKISI

Tuğçe BAYDAR*

Öz

Mustafa Kemal Atatürk önderliğinde yurt dışına eğitim almak için gönderilen başarılı öğrenciler, yurda döndüklerinde her alanda besteledikleri çağdaş, evrensel ve çok sesli müziği dünyaya tanıtmışlardır. Türk Beşleri olarak bilinen birinci kuşak Türk bestecileri Cumhuriyet dönemi çağdaş müzik eğitiminin öncüleri olmuşlardır. Çağdaş Türk Müziği'nin ortaya çıkmasını sağlayan ve bununla birlikte Türk Halk ve Geleneksel Müziği'nin her ögesini Batı Müziği ile iç içe geçiren Necil Kazım Akses, Atatürk'ün başlatmış olduğu çağdaş uygarlık düzeyine ulaşma hedefinde önemli rol oynamıştır. Bu makalede Necil Kazım Akses'in 1977 yılında yazmış olduğu Viyola Konçertosu hakkında bilgi verilmiş, Türkiye'de müzik devrimine katkıları incelenmiştir.

Anahtar kelimeler: *Çağdaş müzik, Viyola konçertosu, Necil Kazım Akses*

THE CONTRIBUTION OF NECİL KAZIM AKSES AND HIS VIOLA CONCERTO TO THE MODERN TURKISH MUSIC

Abstract

Under the leadership of Mustafa Kemal Atatürk, talented students who were sent abroad to study Western Music introduced the modern, universal and polyphonic music they composed in every field to the world when they had returned to Turkey. This first generation Turkish composers, known as the Turkish Five, were the pioneers of contemporary music education in the young Turkish Republic. Necil Kazım Akses, who provided the emergence of Turkish Folk and Traditional Music with Western Music, played an important role in the goal of reaching the level of modern civilizations that Atatürk initiated. In this article, information about the Viola Concerto written by Necil Kazım Akses in 1977 is given and his contributions to the music revolution in Turkey are examined.

Keywords: *Contemporary music, Viola concerto, Necil Kazım Akses*

*Sanatta Yeterlilik, Yaşar Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü/Yasar University Graduate School, İZMİR.
Öğretim Görevlisi, Başkent Üniversitesi Devlet Konservatuarı, ANKARA.
e-posta: tugcebardakioglu@hotmail.com (<https://orcid.org/0000-0003-0293-6198>)

GİRİŞ

Cumhuriyet'in kurulmasından önce klasik Türk müziği sadece saray, tekke ve askeri ortamlarda icra ediliyordu. Müzik eğitimi veren ilk kurum olan Muzika-i Hümayun'da¹ yetişen öğrencilerle birlikte bando toplulukları kuruldu. 1828 yılında Giuseppe Donizetti'nin (1788-1856) Muzika-i Hümayun'un başına getirilmesiyle birlikte ilk zamanlar sadece saray ve çevresinde konserler veren topluluk, İstanbul'da halk konserleri vererek halka çoksesli müziği sevdirmeye başlamıştır (Kütahyalı, 1981:101). 1917 yılında sadece Türk Sanat Müziği eğitimi veren Darülelhan² (Melodiler evi) 1921 yılında kapatılmış, 1923 yılında tekrar açılmış ve 1926 yılında batı müziği eğitimi veren bir kurum olmuş ve konservatuvara dönüştürülmüştür. 1924 yılında Muzika-i Hümayun Ankara'ya getirilmiş ve Riyaset-i Cumhur Musiki Heyeti adını almıştır. Aynı yıl müzik öğretmenleri yetiştirilmesi amacıyla Musiki Muallim Mektebi kurulmuştur (Say, 2006:513). 1923 yılında Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla birlikte eski müzik kurumları kapatılmış yeni müzik kurumları kurulmuştur (Selanik, 1996:293). Mustafa Kemal Atatürk 1 Kasım 1934 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi toplantısında müzik ile ilgili düşüncelerini şöyle aktarmaktadır; "Arkadaşlar, güzel sanatların hepsinde, ulus gençliğinin ne türlü ilerletilmesini istediğinizi bilirim. Bu yapılmaktadır; ancak, bunda en çabuk, en önde götürülmesi gerekli olan, Türk musikisidir. Bir ulusun yeni değişikliğine ölçü, musikide değişikliği alabilmesi, kavrayabilmesidir. Bugün dinletilmeye yeltenilen musiki, yüz ağartıcı değerde olmaktan uzaktır. Bunu açıkça bilmeliyiz. Ulusal ince duyguları, düşünceleri anlatan, yüksek deyişleri, söyleyişleri toplamak, onları bir gün önce, genel, son musiki kurallarına göre işlemek gerekir; ancak bu düzeyde, Türk ulusal musikisi yükselebilir, evrensel musikide yerini alabilir" (Çalgan, 1991:27).

Türkiye Cumhuriyeti'nde müzik, toplumun uygar medeniyetler seviyesine ulaşma yolunda en önemli husustu. "Bir ulusu çağdaş uygarlığa kavuşturmanın en etkin yollarından belki birincisi müzikte yapılması gereken atılımdı" (Çalgan, 1991:100).

Ulusun kendi müziğini geliştirmesi Atatürk'ün hedeflerinden biriydi ve bunun gerçekleşmesi için gerekli olan üç önemli unsur vardı; birincisi, sürdürülebilirliği olan kültür ve sanat politikası; ikincisi, bu düzeninin oluşması ve benimsenmesi için zaman ve üçüncüsü ise, bu alanda yetişecek, Çağdaş Çoksesli Türk Müziği'nin ilk ürünlerini verecek ve akademik eğitimini en iyi şekilde alıp bilgilerini aktarabilecek Türk bestecilerine ihtiyaç vardı (Çalgan, 1991:27). Bu hedefler doğrultusunda 1925 yılında Avrupa'ya eğitim almak üzere yetenekli öğrenciler gönderildi. İlk kuşak bestecileri olarak bilinen ayrıca da Türk Beşleri olarak anılan Cemal Reşit Rey (1904-1985), Ulvi Cemal Erkin (1906-1972), Hasan Ferid Alnar (1906-1978), Ahmed Adnan Saygun (1907-1991) ve Necil Kazım Akses (1908-1999) Çağdaş Türk Müziği'nin ortaya çıkması için çalışmalar yapmışlardır (Kütahyalı, 1981:106). Türk Beşleri'nin amacı Türk müziğini evrensel düzeye ulaştırmak ve Batı müziği formu içinde, Türk müziği ile Türk halk müziğinin renklerini kullanarak ortaya çıkan yeni müziği, Türk toplumu tarafından benimsenmesini sağlamaktı (Çapacı, <https://docplayer.biz.tr/5559116>).

Cemal Reşit Rey 1904-1985 yılları arasında yaşamıştır. Cemal Reşit Rey'in müzik yaşamı Paris'te Fransız piyanist Marguerite Long'dan aldığı müzik dersleriyle başlamıştır. Avrupa'da birçok okulda kompozisyon, piyano, şeflik dersleri aldıktan sonra ülkeye geri dönmüştür. Uslu, Cemal Reşit Rey ile ilgili düşüncelerini şöyle aktarır; "Cemal Reşit Rey, Osmanlı-Türk-Batı kültürlerini almış, bunu güzel bir mozaik tablosuna dönüştürmüştü ve çoktandır kendini Türkiye'de, Türk müziğinde yepyeni bir geçiş yapmaya hazırlamıştı" (Uslu, 2013:34). Ulvi Cemal Erkin 1906-1972 yılları arasında yaşamıştır. Eğitim almak üzere 1925 yılında Paris'e gönderilmiş, 1930 yılında eğitimi tamamlandıktan sonra ülkeye geri dönmüştür. Öğrenimi boyunca öğrendiği Batı teknikleri ile Türk müziği geleneklerini harmanlamıştır. Hasan Ferit Alnar 1906-1978 yılları arasında yaşamıştır. Devlet bursu ile Viyana'ya gönderilmiş aldığı eğitim sayesinde önemli eserler ortaya koymuştur. Batı müziği teknikleri ile klasik Türk müziğinin kaynaştırmış olduğu "Kanun Konçertosu" müzik tarihinde bir ilk olarak yer almıştır (Maden, 2021). Ahmed Adnan Saygun 7 Eylül 1907 tarihinde İzmir'de doğmuştur. Saygun'un Batı müziğine olan ilgisi evinin civarındaki İzmir Sanayi Mektebi Bandosunun bahçe konserlerini izlemesi ile başlamıştır (Aydın, 2004:22). 1925 yılında Türk Hükümeti'nin yetenekli gençlere yurt dışında okuma olanağı sağlamış olduğu imtihanı kazanmış, annesinin ani vefatı sebebi ile gidememiştir. Saygun 3 yıl sonra 1928 yılında aynı imtihanı kazanarak Paris'te Ecole Normale De Musirve'de Nadya Boulanger ile çalışmalara başlamıştır (Aracı, 2007:57). 1931 yılında yurda dönen Saygun, üç yıl Musiki Muallim Mektebi'nde öğretmenlik yapmıştır. 1934-1935 yılları arasında Riyaset-i Cumhur Filarmonik Orkestrası yönetmenliği görevini üstlenmiş ve 1936-1939 yılları arasında ise İstanbul Belediye Konservatuvarı'nda öğretmenlik yapmıştır. 1936 yılında ülkemize gelen Macar besteci Bela Bartok ile Anadolu'da geziler yapıp değişik yörelerden halk müziklerini derlemiştir. Saygun 1939 yılında Halkevleri müfettişliğine

¹II.Mahmud İtalya'dan müzisyenler getirtmiş ve askeri bando topluluğu kurmak istemiştir. 1827 yılında Muzika-i Hümayun kurulmuştur (Say, 2006:509).

² Türkiye'de ilk müzik okulu.

atanmış ve Cumhuriyet Halk Partisi müzik danışmanlığı yapmıştır. Saygun buradaki görevi boyunca ülkenin çeşitli yerlerini dolaşmış ve halk müziğinin yerel ritim ve ezgiler üzerinde çalışmalar yapmıştır. 1940 yılında Türkiye’de çağdaş müziğin yaygınlaştırılması ve halk müziğinin türkülerini çok sesli koro eserlerine dönüştürerek, halka müzik eğitimi vermek amacıyla “Ses ve Tel Birliği” adı altında bir dernek kurmuştur (İlyasoğlu, 1989:30).

1.NECİL KAZIM AKSES (1908-1999)

Necil Kazım Akses 6 Mayıs 1908 yılında İstanbul’da doğmuştur. Akses’in çocukluk yılları 1. Dünya Savaşı zamanına denk gelmiş olmasına rağmen ailesinin desteği ile birlikte başarılı bir eğitim hayatı sürdürmüştür. Akses ilk müzik eğitimine 7 yaşında keman öğrenerek başlamıştır. Daha sonra Mesut Cemil (1902-1963) ile birlikte viyolonsel çalışmalarına devam etmiştir. 1927 yılında, ileriki tarihlerde İstanbul Üniversitesi Devlet Konservatuvarı’na dönüştürülecek olan Darülelhan’da, Cemal Reşit Rey (1904-1985) ile armoni çalışmalarına başlamıştır (Kolçak, 2006:14). Akses 1926 yılında kendi imkanları ile Viyana Müzik ve Temsil Akademisi’ne girerek Avusturyalı Walther Kleinecke ile viyolonsel ve Joseph Marx ile armoni çalışmıştır. Bir yıl sonra Türk Hükümeti’nin yetenekli öğrencilere Avrupa’da okuma olanağı sağlamış olduğu burs ile Viyana’daki eğitimine devam etmiş, aynı zamanda Prag Devlet Konservatuvarı’nda Josef Suk (1874-1935) ile kompozisyon ve Alois Haba (1893-1973) ile mikrotonal müzik bilgisini geliştirmiştir (Kütahyalı, 1981:114-115).

Cumhuriyet döneminin en önemli bestecilerinden Necil Kazım Akses, ilk opera denemelerini 1934 yılında Bayönder Operası ile gerçekleştirmiştir. Bayönder Operası ile büyük başarı elde eden Akses, Atatürk’ün hedeflemiş olduğu çağdaş uygarlık düzeyine ulaşma yolunda ilk adımlarını atmıştır (Çalgan, 1998:63-65).

1933 yılında yurda dönen Akses, Musiki Muallim Mektebi’nde öğretmenliğe başlamıştır. 1936 yılında Ankara Devlet Konservatuvarı’nın kuruluş amacı doğrultusunda çağrılan Paul Hindemith (1924-1963) ile birlikte çalışmalar yapmıştır (Kolçak, 2006:20-21). Bu dönemde Akses, Ankara Devlet Konservatuvarı’na kompozisyon öğretmeni olarak atanmıştır. 1948 yılında Ankara Devlet Konservatuvarı Müdürlüğü ve 1949 yılında Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü görevlerinin ardından 1954 yılında Bern ve Bonn’da Kültür Ateşesi olmuştur. 1958 yılında Ankara Devlet Operası Müdürlüğü görevini yapmıştır. Akses, Almanya 1. Sınıf Hizmet Nişanı ve 1963 yılında İtalya Cumhuriyeti Hizmet Nişanı’nı aldıktan sonra 1971 yılında Türkiye Cumhuriyeti Devlet Sanatçısı ünvanını almıştır. Aynı yıl Tunus’da Centre Méditerranéen de Musique Comparé et de Danse’in yönetim kurulu üyesi ve başkanvekili olmuştur (Kolçak, 2006:27).

1.1.Necil Kazım Akses’in Eğitimci Yönü

Necil Kazım Akses 1933 yılında yurda dönmüş, 1936’da Paul Hindemith ve Carl Ebert (1887-1980)’in çalışmalarıyla kurulan Ankara Devlet Konservatuvarı’nda kompozisyon öğretmeni olarak göreve başlayan ilk eğitimcilerden olmuştur. 1948 yılında Ankara Devlet Konservatuvarı Müdürlüğü görevine atanan Akses, müfredat üzerinde çeşitli düzenlemeler yaparak eğitim alanındaki yenilikler için büyük bir adım atmıştır. 20. yüzyılı başından sonuna dek soluyan Akses, yurt dışında aldığı müzik bilgisini öğrencilerine aktarmayı amaçlamış, çağdaş müzik ruhunu benimsetmek için çalışmıştır (Kolçak, 2006:99).

1.2. Necil Kazım Akses’in Bestecilik Yönü

Necil Kazım Akses Çağdaş Türk Müziği’nin gelişiminde öncü olan bestecilerinden biridir. Türk Beşleri’nin en genç üyesi olan Necil Kazım Akses eserlerinde, Çağdaş Türk Müziği’ni her zaman ileriye taşımıştır.

Akses’in bestecilik süreci dört dönemden oluşur; birinci dönem eserleri, 1926-1947 yılları arasında ortaya çıkmıştır. 1929 yılında “Piyano için Prelüd ve Füg” bestelemiştir. 1930 yılında “Beş Piyano Parçası”, “Klarnet ya da Saksafon ve Piyano için Allegro Ferace”, “Piyano Sonatı”, 1932’de “Orkestra için Poem”, 1932-1933 yılında “Orkestra için Bir Yaz Hatırası” ve 1933 yılında “Mete Operası”nı bestelemiştir (Kolçak, 2006:43).

1934 yılında Ankara’ya dönen Akses, Mustafa Kemal Atatürk’ün isteği üzerine “Bayönder Operası”nı bestelemiştir. Akses Divan Edebiyatı’na ve klasik Türk Müziği’ne daha da ilgi duymaya başlamış, eserlerinde Türk ezgilerinin melodik ve ritmik yapısını kullanmıştır. Akses’in “Yaylı Çalgılar için Trio” ve “1 numaralı Yaylı Çalgılar Kuarteti” eserlerinde geleneksel müziğin makamsal ve ritmik yapısı görülür. 1936 yılında yazmış olduğu “Minyatürler” de halk müziğinden etkilenmiştir. 1940 yılından sonraki senfonik eserlerinde kendine has tarzı ortaya çıkmaya başlamış, makamı daha soyut düzeyde kullanmıştır. 1942 yılında bestelemiş olduğu “Ankara Kalesi Senfonik Tarih”, Berlin Şehir Orkestrası tarafından seslendirilmiş ve yurt dışında plağa alınan ilk Türk yapıtı olmuştur (Çalgan, 1998:187).

Necil Kazım Akses'in ikinci dönem eserleri 1947-1969 yılları arasında ortaya çıkmıştır. 1947 yılında Suna Kan'ın ilk yorumlamasını yapmış olduğu "Ballad Keman Konçertosu"nu bestelemiştir. 1964'de "On Piyano Parçası", 1966'da "1. Senfonisi"ni yazmıştır (Kolçak, 2006:44).

Akses'in üçüncü dönem eserleri 1969-1976 yılları arasında ortaya çıkmıştır. 1969'da "İtri'nin Neva Kar'ı Üzerine Scherzo" eserini geçmiş ve yeniyi harmanlayarak bestelemiştir. İtri'nin Neva Kar'ı Akses'i etkilemiş ve yepyeni çağdaş bir eser yaratmıştır. 1971 yılında "Yaylı Çalgılar Kuarteti için Ağıt"ı bestelemiştir (Kolçak, 2006:44)

Necil Kazım Akses'in dördüncü dönem eserleri 1976 yılından sonra yazdığı eserleri kapsar. 1976 yılında ortaya çıkan "Bir Divandan Gazel" eserinde geleneksel müziğin makamlarını soyut bir anlayışla kullanmıştır. 1976-1977'de tamamlamış olduğu "Orkestra Konçertosu"nda kullandığı yeni teknikleri şöyle açıklamıştır; "Amodal, bu eser modal değildir anlamına gelmez. Eserimi mod düşüncesinden yola çıkarak soyut bir makam anlayışında işledim...". Akses, aynı düşünce ile 1977 yılında "Viyola Konçertosu"nu ve 1980 yılında Viyolonsel ve Orkestra için "İdil" (Idly) adlı eserini bestelemiştir (Kolçak, 2006:44-45).

Tablo 1. Necil Kazım Akses'in eserleri

1929	Prelüd ve Fügler	1933	Senfonik Dans 'Çiftetelli'	1942	Sofokles'in 'Antigone' oyunu için müzik	1948-1969	'İtri'nin Neva Kar'ı Üzerine Scherzo'
1930	Beş Piyano Parçası	1933	Flüt ve piyano için 'Sonat'	1942	Shakespeare'in 'Julis Caesar' oyunu için müzik	1956	Timur Operası (tamamlanmamıştır)
1930	Piyano Sonatı	1933	Mezzo soprano ve yaylı çalgılar kuarteti için 'Üç Şiir'	1943	Sofokles'in 'Kral Oedipus' oyunu için müzik	1960	'Eskilerden İki Dans'
1930	Allegro Feroce	1934	Bayönder Operası	1945	Yaylı Çalgılar için Trio	1962	'Eskilerden İki Dans (orkestra uyarlaması)
1930	Piyano ve keman için 'Poem'	1935	Bas, bariton ve orkestra için 'Şiir ve Müzik'	1946	Yaylı Çalgılar Kuarteti No.1	1964	'Portreler I'
1932-1933	Şiir	1936	Minyatürler	1946	Viyolonsel ve Orkestra için 'Poem'	1964	On Türkü
1932-1933	Bir Yaz Hatırası 'Boğaziçi'nde Sabah'	1936	Çokseslendirilmiş Türküler	1947	Eşliksiz Çoksesli Koro Kompozisyonları	1964	On Piyano Parçası
1933	Mete Operası	1942	Senfonik Şiir 'Ankara Kalesi'	1947	Ballad	1966	Senfoni No. 1

1969	Keman Konçertosu	1977	Solo viyola için 'Capriccio'	1983-1984	Viyolonsel ve Orkestra için Senfoni No.4	-	İzciler Marşı
1972	Yaylı Çalgılar Kuarteti No.2 'Ağıt'	1977	Viyola Konçertosu	1984	'Acıklı Ezgi'	-	Birlik Marşlı
1973	Soprano, koro ve orkestra için 'Senfonik Destan'	1978	Yaylı Çalgılar için Senfoni No.2	1988	'Hatır mı Evet mi?'		
1973	Cumhuriyeti mizin 50. Yıl Marşı	1979	Yaylı Çalgılar Kuarteti No.3	1988	Senfoni No.5 'Atatürk Diyor ki'		
1973	Cumhuriyeti mizin Ellinci Yılına 'Sesleniş'						

1974	Timur Operası'nda n 'Sololar Geçidi'	1980	Viyolonsel ve Orkestra için 'İdil'	1990	Yaylı Çalgılar Kuarteti No.4		
1975	Şiirlere Müzik 'Portreler II'	1980	Senfoni No.3	1992	Bariton solo ve koro için Senfoni No.6 'Ölümsüz Kahramanlar'		
1976	Bir Divandan Gazel	1981	Senfonik Şiir 'Barış İçin Savaş'	1940	Konservatuar Marşı		
1976-1977	Orkestra Konçertosu	1983	İstanbul'a Gönül Veren Ozanlar		Türkiye Marşı		

(Kaynak: Kolçak,2006:46-49)

2.NECİL KAZIM AKSES VİYOLA KONÇERTOSU

Necil Kazım Akses 1977 yılında viyola sanatçısı ve eğitmeni Koral Çalgan'ın isteği üzerine Viyola Konçertosu'nu bestelemiştir. Koral Çalgan, 1977 yılının başında Akses'den kendisi için bir viyola konçertosu istemiş ve 1977 yılının sonunda eser tamamlanmıştır. Akses, eseri partiyon olarak yazıp sayfa sayfa Koral Çalgan'a vermiştir. Eser 14-15 Nisan 1978 tarihinde, Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası tarafından Koral Çalgan solistliğinde ve Polonyalı şef Tadeusz Strugala yönetiminde seslendirilmiştir (Kolçak, 2006:58). Faruk Güven 18 Nisan 1978 tarihli Milliyet Gazetesi yazısına eser ile ilgili düşüncelerini şu şekilde kaleme almıştır; "...Akses bu defa orkestrayı küçük tutmuş. Vurmalı çalgılar oldukça kalabalık. Ama ağaç üflemeliler iki tane. Trombon ve tuba yok. Sonra boyutları da diğer eserlerine göre daha ufak Konçerto'nun. Yirmi-yirmi beş dakika ancak sürüyor. Anlaşılan hoca perhiz yapıyor şu günlerde. Konçerto'da büyük tuttilerin dışında orkestra gayet berrak ve hafif. Hiçbir zaman solo çalgıyı ezmiyor. Trompetle viyolayı yan yana kullanmak gerçekten parlak bir buluş. ...Akses'in belki de en atmosferli eseri bu konçerto diyeceğim. İlk bölümün başlangıcı gerçekten bir şaheser. Hele o ikinci bölüm! Orkestranın inatçı dörtlüklerinin üzerinde viyolanın sürüp giden o sonsuz şarkısı, eserin zirvesi bence. Sevgili Akses'i bu başarısı için gerçekten kutlarım" (Çalgan, 1998:195-196). Eser 23 Şubat 1979 tarihinde Akses'in "70. Doğum Yıldönümü" çerçevesinde şef Gürer Aykal yönetimindeki İzmir Devlet Senfoni Orkestrası ile solist Koral Çalgan tarafından ve 28 Nisan 1979 tarihinde de İstanbul Devlet Senfoni Orkestrası tarafından seslendirilmiştir. Daha sonra 1984 yılında Akses'in "75. Doğum Yılı" için düzenlenen konserde, Rengim Gökmen yönetimindeki İzmir Devlet Senfoni Orkestrası ile Koral Çalgan solistliğinde seslendirilmiştir. Akses Viyola Konçertosu 10-11 Haziran 1980 tarihinde şef Hikmet Şimşek yönetiminde Arnavutluk- Tirana Devlet Opera ve Bale Senfoni Orkestrası ile solist Koral Çalgan tarafından ilk defa yurt dışında seyirci ile buluşmuştur (Çalgan, 2007:6-7).

Konçertolarında genellikle büyük orkestralar kullanan Akses, Viyola Konçertosu'nda viyolanın tınısını örtmemek için orkestra kadrosunu küçültmüştür. Eserinde trombon ve tubaya yer vermemiş, timpani, blocco di legno, piatto sospeso, piatti, tamtam, gran cassa, silofone ve tambura piccolo gibi vurmalı çalgıları ile orkestrasyona renk katmıştır (Çalgan, 1998:195-196).

Viyola Konçertosu üç bölümden oluşur. Süresi 25-26 dakikadır.

Birinci bölüm "Allegro Moderato"³, çağdaş bir anlayış ile serim, gelişme ve serim olarak geleneksel sonat formunda⁴ düzenlenmiştir. Bakır üflemelerin ve vurmalı çalgıların kuvvetli girişleri ile bölüm başlar.

³ "Allegro Moderato, orta çabuklukta anlamına gelmektedir" (Say, 2006:28).

⁴ Sonat formu, "klasik dönemin yaratıcılığına olanaklar açan gelişkin çalgı müziği yapısının adı: 18. Yüzyılın ikinci yarısındaki olgun niteliğiyle iki temayı içeren dört bölümlü çalgı müziği formu" (Say, 2006:486).

The image shows a handwritten musical score for the first movement of Necil Kazım Akses's Viola Concerto, measures 16-17. The score is written on multiple staves for various instruments including Flute, Clarinet, Bassoon, Violin I and II, Viola, Violoncello, and Double Bass. The tempo is marked 'a tempo'. The key signature has one flat. The score includes dynamic markings such as 'pp', 'pizz. secco', and 'molto espr. e molto marcato'. The Viola part is marked 'Solo' and 'a tempo'. The score is written in a clear, legible hand.

(Şekil 3. Necil Kazım Akses Viyola Konçertosu 1. Bölüm ölçü numarası 16-17)

(Kaynak: Devlet Konservatuarı Yayınları, 1982:6)

Viyola teması tekrar daha tiz notalarda seslendirir. Viyolaya bakır üflemeliler, tahta üflemeliler ve silofon eşlik eder. Orkestra ve viyola yeni motifler ekler, eski motifleri değişmiş bir şekilde sunar. Viyolanın tınısı orkestranın her zaman üstünde kalır (Çalgan, 1998:195).

Gelişme bölümü giderek hızlanarak viyolayı kadansına⁸ hazırlar. Kadans, çalgıcının solo olarak yorumladığı kısa ve gösterişli bir geçittir. Kadansın sonuna doğru viyola tiz seslere çıkarak giriş için orkestrayı hazırlar.

The image shows a handwritten musical score for the first movement of Necil Kazım Akses's Viola Concerto. The score is written on multiple staves, including staves for the first and second violins, violas, cellos, double basses, and a solo viola part. The solo part is marked 'e sempre cresc' and 'pizz. opr.'. The score is in 4/4 time and features complex rhythmic patterns and dynamics.

(Şekil 5. Necil Kazım Akses Viyola Konçertosu 1. Bölüm ölçü numarası 106-107)

(Kaynak: Devlet Konservatuarı Yayınları, 1982:56)

⁸ Kadans, "Türkçeye batı dillerinden giren bu terim, iki anlamda kullanılır: Birincisi 'Kalış' anlamındadır: Müzikte cümlelerin sonunda yer alan melodik ve armonik konfigürasyon. İkincisi, konçerto formunda solistin ustalığını sergilemesine olanak açan ve solo olarak yorumlanan gösterişli kısa parça anlamındadır" (Say, 2006:282).

Kadansın sonuna doğru viyola tiz seslere çıkarak giriş için orkestrayı hazırlar.

(Şekil 6. Necil Kazım Akses Viyola Konçertosu 1. Bölüm ölçü numarası 159-161)

(Kaynak: Devlet Konservatuvarı Yayınları, 1982:2)

Birinci bölümde kadanstan sonra orkestra, baştaki coşuklu temayı çalar.

(Şekil 7. Necil Kazım Akses Viyola Konçertosu 1. Bölüm ölçü numarası 162-163)

(Kaynak: Devlet Konservatuvarı Yayınları, 1982:76)

İkinci bölüm "Larghetto"¹⁰, bestenigar¹¹ makamındadır. Viyola üç ölçümlük¹² bir aradan sonra bölüme başlar. Viyolanın sol telindeki makamsal ezgisi alışılgağelmedik bir tını ve ton ile duyulur.

The image shows a handwritten musical score for the second section of Necil Kazım Akses's Viola Concerto. The score is in 4/4 time, marked "Larghetto-Ostinato" with a tempo of quarter note = 54. The top staff is for the Viola Solo, showing a melodic line with a "sol. G" marking and a "pizz." marking. Below it are staves for Violini I and II, Violoncelli, and Contrabass. The Viola Solo staff has a circled section. The Violoncelli and Contrabass staves have "pizz." markings and "pp" dynamics. The score is handwritten and includes various musical notations such as notes, rests, and dynamics.

(Şekil 9. Necil Kazım Akses Viyola Konçertosu 2. Bölüm Ölçü Numarası 1-6)

(Kaynak: Devlet Konservatuvarı Yayınları, 1982: 87-88)

Temaya viyolonsel ve kontrabasların pizzicato ostinato¹³ dörtlükleri¹⁴ eşlik eder. Orkestranın pizzicatolarına timpani de katılır.

¹⁰ Larghetto, "tempo terimi: Ağır, largo'da biraz daha hızlı (Say, 2006:317).

¹¹Türk musikisinde bir makam. Saba makamı ve Irak dörtlüsünden oluşur. İnici ve çıkıcıdır.

¹² "Bir müzik eserinin süre olarak birbirine eşit gruplara bölünmüş birimleri ve bu eşit kümelerin yarattığı süre disiplini (Say, 2006:409).

¹³ "İnatçı. Bir müzik cümlesinin bütün bölüm boyunca, ya da bölüm içi kesitlerin bazılarında sürekli tekrarlanması (Say, 2006:407).

¹⁴ "Süre değeri birlik notanın dörtte biri olan nota (Say, 2006:165).

The image shows a handwritten musical score for the Viola Concerto by Necil Kazım Akses, 2nd movement, measures 16-18. The score is written on ten staves. The instruments are labeled on the left: Timp. (Timpani), Bett. (Bassoon), Sofono (Cello), Viola Solo (Viola), Vn I (Violin I), Vn II (Violin II), Vcl. (Violoncello), and Cb. (Contrabass). The Viola Solo part has a melodic line with the instruction 'mf sempre espr.' and a dynamic marking 'pizz.'. The other instruments have rhythmic accompaniment.

(Şekil 10. Necil Kazım Akses Viyola Konçertosu 2. Bölüm Ölçü Numarası 16-18)

(Kaynak: Devlet Konservatuarı Yayınları, 1982:92)

Viyola ve mi kararlı hicazkar¹⁵ makamında trompetin diyalogları başlar. Yaylı çalgıların pizzicatoları ısrarlı bir şekilde devam eder. Viyola ve trompetin diyalogu bu sefer kornolar ve trompetler tarafından seslendirilir ve viyolanın girişi hazırlanır (Çalğan, 1998:195).

¹⁵ Bilinen en eski musiki makamlarından birisi. Rast perdesinde karar kılan bir makam.

The image shows a handwritten musical score for the Viola Concerto by Necil Kazım Akses, specifically the 2nd movement, measures 28-30. The score is written on ten staves. The instruments are labeled on the left: Tuba (1 and 2), Timp. (Timpani), Bass. (Bassoon), Viola Solo, Vni I (Violin I), Vni II (Violin II), Vln (Violin), Vcl. (Violoncello), and Cb. (Contrabass). The music is in a complex, aleatoric style with many accidentals and dynamic markings. The key signature is one sharp (F#) and the time signature is 4/4. The score is divided into three measures, each with a double bar line. The first measure contains the most complex and aleatoric passages, while the second and third measures are more rhythmic and melodic.

(Şekil 11. Necil Kazım Akses Viyola Konçertosu 2. Bölüm Ölçü Numarası 28-30)

(Kaynak: Devlet Konservatuvarı Yayınları, 1982: 96)

Viyolanın bestenigar makamındaki ezgisine tahta üflemelilerin aleatorik periodları eşlik eder.

The image shows a handwritten musical score for the Viola Concerto by Necil Kazım Akses, 2nd movement, measures 66-68. The score is for a full orchestra and includes parts for Flute, Piccolo, Oboe, Clarinet, Bassoon, Cor Anglais, Trumpet, Timpani, Bass Drum, Cymbals, Viola Solo, Violin I and II, Violoncello, and Contrabass. The tempo is marked 'a Tempo (♩=54)'. The score shows a pizzicato section for the strings and a solo for the Viola. The Viola Solo part has a 'Sub G' marking and a 'pp' dynamic. The string parts are marked 'pp sub.' and 'pp sub.'.

(Şekil 12. Necil Kazım Akses Viyola Konçertosu 2. Bölüm Ölçü Numarası 66-68)

(Kaynak: Devlet Konservatuarı Yayınları, 1982: 25)

Bölümün sonunda sadece viyola ve ona eşlik eden viyolonsel ve kontrabasların pizzicato dörtlükleri duyulur. Üçüncü bölüm "Allegro¹⁶", vurmali çalgıların aksak ritmi ile başlar.

¹⁶ "Tempo terimi: Çevik, dinç, neşeli bir çabuklukta" (Say, 2006:28).

Allegro ($\text{♩} = 116$)

2 Flauti
2 Oboi
2 Clarineti (Si b)
2 Fagotti
3 Corni (Fa)
2 Trombe (Do)
Timpani
Battuta
Bl. di Lago
Pia. Hossopano
P. B. H.
Tromba Piccol.
Tromba
Grande Corni
Violino I
Violino II
Viola
Violoncelli
Contrabbassi

poco a poco molto cresc.
poco a poco molto cresc.

(Şekil 13. Necil Kazım Akses Viyola Konçertosu 3. Bölüm Ölçü Numarası 1-3)

(Kaynak: Devlet Konservatuvarı Yayınları, 1982: 116)

Kısa bir giriş yapan vurmali çalgılara tüm orkestra eklenerek ilk tema duyurulur. Viyolanın girdiği ikinci tema 'Vivo' canlı bir tempodadır (Kolçak, 2006:59).

The image displays a handwritten musical score for the Viola Concerto by Necil Kazım Akses, specifically measures 150-152. The score is written on multiple staves, each labeled with an instrument. The instruments listed are: Fl. 1., Picol., Ob. 1., Ob. 2., Cl. 1., Cl. 2., Fag. 1., Fag. 2., Cor. 1., Cor. 2., Cor. 3., Trbe 1., Trbe 2., Timp., Batt., Silofono, Viola Solo, Vni I, Vni II, Vcl., and cb. The Viola Solo part is the most prominent, showing a melodic line with various ornaments and dynamics. The score is written in a clear, legible hand, with notes, rests, and dynamic markings clearly visible. The measures are numbered 150, 151, and 152 at the top of each staff.

(Şekil 15. Necil Kazım Akses Viyola Konçertosu 3. Bölüm Ölçü Numarası 150-152)

(Kaynak: Devlet Konservatuvarı Yayınları, 1982: 146)

Vivo bölümü tekrar duyulurken viyola bu sefer silofona eşlik eder.

The image displays a handwritten musical score for the Viola Concerto by Necil Kazım Akses, specifically measures 96-101. The score is written on multiple staves, including Flute (Fl.), Oboe (Ob.), Clarinet (Cl.), Bassoon (Fag.), Cor Anglais (Cor.), Trumpet (Timp.), Trombone (Tbn.), Violoncello (Violonçello), Viola Solo, Violin I (Vn. I), Violin II (Vn. II), Viola (Vla), Violoncello (Vcl.), and Contrabasso (Cb.). The Viola Solo part is the central focus, showing a melodic line with various ornaments and dynamics. The score is written in a clear, legible hand, with notes, rests, and dynamic markings clearly visible. The key signature is one sharp (F#) and the time signature is 3/4. The score is divided into measures, with bar lines clearly marked. The Viola Solo part starts with a melodic line in the right hand, followed by a series of notes and rests. The other instruments are mostly silent, with some percussion parts like Timp. and Cb. showing rhythmic patterns. The score is a page from a larger manuscript, as indicated by the page number 330 at the bottom.

(Şekil 16. Necil Kazım Akses Viyola Konçertosu 3. Bölüm Ölçü Numarası 96-101)

(Kaynak: Devlet Konservatuarı Yayınları, 1982:136)

Viyola orkestranın temasını geliştirir. Ardından orkestra viyolanın ilk temasını çalar ve gelen 'Vivo'¹⁷ bölümüne viyola katılır. Solo viyolanın kısa olan kadansını orkestra oyun havası teması ile aniden keser ve konçerto sona erer (Kolçak, 2006:59-60).

¹⁷ Canlı.

atempo Vivo (♩ = 126)

Fl. 1.

Fl. 2.

Ob. 1.

Ob. 2.

Cl. 1.

Cl. 2.

Fag. 1.

Fag. 2.

Cor. 1.

Cor. 2.

Cor. 3.

Tr. 1.

Tr. 2.

Timp.

P. S.

P. B.

T. P.

Silofon

Violoncello

Vn. I

Vn. II

Vcl.

Cb.

atempo Vivo (♩ = 126)

atempo Vivo (♩ = 126)

atempo Vivo (♩ = 126)

(Şekil 17. Necil Kazım Akses Viyola Konçertosu 3. Bölüm Ölçü Numarası 257-263)

(Kaynak: Devlet Konservatuarı Yayınları, 1982: 166)

SONUÇ

Akses Viyola Konçertosu'nun yapısı, birinci bölüm hızlı, ikinci bölüm yavaş ve üçüncü bölüm hızlı olmak üzere üç bölümden oluşur. Bu yapı karakteri itibarıyla "Barok döneme dönüşü simgeleyen bir akım olan 'Neoklasik' akımı" hatırlatır. Neoklasik form ile Türk müziği tınısını bir araya getiren Akses, bu yönüyle tamamen kendine has bir yapı oluşturur. Akses, armonideki yatay hatları bağımsız olarak sürdüren ve aynı zamanda, çoğunlukla uyumsuzluk barındıran dikey hatları, geleneksel ve özgün müziğimizle ön plana çıkaran kendi tınısını yarattı.

1950'den sonra sıklıkla kullanılan ve çağdaş müziğe özgü olan aleatorik yazım tekniğini konçertonun girişinde piccolo, flüt ve klarinet ile, ikinci bölümün sonunda piccolo, flüt, obua ve klarinet ile kullanarak klasik formdaki esere alışıl gelmişin dışında bir renk kazandırdı. Aleatorik müzikte olan serbest ve deneysellik, neoklasik müziğin klasik formuyla birlikte kullanırken, viyolayı geleneksel müzikteki taksimi hatırlatan melodilerle solo olarak

kullanarak daha önce deneyimlenmemiş bir tını ortaya çıkardı. Akses bu yönüyle, aleatorik yazım tekniğini bütüncül bir yapı içinde sadece doku ve atmosfer yaratmak için kullandı.

Akses gibi Türk Beşleri'nde yer alan Ahmed Adnan Saygun'un Viyola Konçertosu'nda ise müzik kalıpları yer alır. Saygun, Türkçe dilinin vurgularını birebir soyut müziğine yansıtır. Akses ise daha serbest ve viyolanın tonunu ve kendine özgü rengini öne çıkartan bir besteleme tekniği kullandı.

Akses, Viyola Konçertosu'nda Türk müziği makamlarından bazılarını kullandı. İkinci bölümde viyolanın bestenigar makamında icra ettiği girişi, son bölümde ise trompetin mi kararındaki hicazkar makamında seslendirdiği sirtouy hatırlatan solosu bunlara verilebilecek en iyi örneklerdendir. Akses, sergilediği bu girişimlerle kendi yerel ve özgün müziğindeki makamları, Viyola Konçertosu'nda ilk defa kullanan Cumhuriyet dönemi bestecisidir.

Halk Müziği ve Geleneksel Müziğin melodik, makamsal ve ritmik unsurlarını Batı Müziği formları ile iç içe geçiren Akses, Viyola Konçertosu ile bunun somut bir örneğini ortaya koydu.

KAYNAKÇA

- Aracı, E. (2007). *Ahmed Adnan Saygun Doğu- Batı Müzik Köprüsü*, 2. Baskı, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Aydın, Y. (2004). *Biyografya Ahmed Adnan Saygun*, 1. Baskı, Bağlam Yayınları, İstanbul.
- Çalğan, G. (2007). *Necil Kazım Akses'in Yaşam Öyküsü ile "Viyola Konçertosu'nun Müzikal ve Teknik Analizi" Diğer Türk Bestecilerinin Viyola İçin Yazılmış Eserlerine Yönelik Bir Değerlendirme*. Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müzik Anasanat Dalı.
- Çapacı, K. (2016). Türkiye'de Çoksesli Müzik. (08.12.2021) <https://docplayer.biz.tr/5559116-Turkiye-de-cok-seslimuzik-kazim-capaci.html>.
- Finkelstein, S. (1995). *Besteci ve Ulus*, Pencere Yayınları, İstanbul.
- İlyasoğlu, E. (1989). *Yirmibeş Türk Bestecisi*, 1. Baskı, Pan Yayıncılık, İstanbul.
- İlyasoğlu, Evin (1998). *Necil Kazım Akses*, 1. Baskı, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Kolçak, O. (2006). *Necil Kazım Akses*, 1. Baskı, Kastaş Yayınevi, İstanbul.
- Maden, F. (2021). Hasan Ferit Alnar. (07.12.2021) <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/hasan-ferit-alnar/>.
- Say, A. (2002). *Müzik Sözlüğü*, 1. Basım, Müzik Ansiklopedisi Yayınları, Ankara.
- Say, A. (2006). *Müzik Tarihi*, 6. Basım, Müzik Ansiklopedisi Yayınları, Ankara.
- Selanik, C. (1996). *Müzik Sanatının Tarihsel Serüveni*, 1. Baskı, Doruk Yayıncılık, Ankara.
- Saygun, A. A. (1987). *Atatürk ve Musiki*, 2. Baskı, Ajans-Türk Matbaacılık Sanayii A.Ş., Ankara.
- Tarman, S. (2013). *Doğumunun 130. Yılında Atatürk ve Müzik*, 2. Baskı, Müzik Eğitimi Yayınları, Ankara.
- Turnagöl, A. A. N. (2020, Temmuz). Necil Kazım Akses'in 'Şan ve Piyano İçin 6 Poem' Şarkı Dizisinde Yer Alan "Anlatamıyorum" Adlı Eserinin Şan Tekniği ve Şan Eşliği Açısından İncelenmesi. [Online Dergi]. Sahne ve Müzik Eğitim-Araştırma e-Dergisi. Elde edilme tarihi: 5 Ocak 2022, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1210719>.
- Uslu, M. (2013). Türk Müzik Eğitiminde Çok Yönlü Bir Kişilik Cemal Reşit Rey. (8.12.2021) <https://arastirmax.com/en/system/files/dergiler/9383/makaleler/34/arastirmax-turk-muzik-egitiminde-cok-yonlu-bir-kisilik-cemal-resit-rey.pdf>.

Beyan ve Açıklamalar (Disclosure Statements)

1. Bu çalışmanın yazarları, araştırma ve yayın etiği ilkelerine uyduklarını kabul etmektedirler (The authors of this article confirm that their work complies with the principles of research and publication ethics).
2. Yazarlar tarafından herhangi bir çıkar çatışması beyan edilmemiştir (No potential conflict of interest was reported by the authors).
3. Bu çalışma, intihal tarama programı kullanılarak intihal taramasından geçirilmiştir (This article was screened for potential plagiarism using a plagiarism screening program).